

SORUMLULUK...

Sorumluluk, bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlaması, üzerine düşen görevleri yerine getirmesi, başkalarına saygı göstererek aldığı kararların sonuçlarını yaşamasıdır. Peki sorumluluk bilinç midir? Bir beceri midir? Yoksa her ikisi de diyebilir miyiz? Beceri; elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet ve kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği olarak tanımlandığını görüyoruz. Bilinç; insanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği ve belli konu hakkında temel bilgi ve temel görüş olarak tanımlandıklarını görürüz. Bilinç ve becerinin sözlük anlamlarına baktığımızda; sorumluluğun her iki tanımlamanın içinde de yer alabileceğini görürüz.

Kendisi ve çevresi için verimli alışkanlıklara sahip insanlardaki becerilere baktığımızda "Sorumluluk bilinci"nin çok önemli olduğunu görmekteyiz. Yaptığı işi sonuna kadar götürebilen ve yapmakta olduğu bir davranışın sonuçlarına katlanmayı göze alabilen kişiye sorumlu kişi olarak bakabiliriz.

Sorumluluk bilincini kazandırmak oldukça uzun bir süreç olmakla birlikte, özellikle küçük yaşlardan itibaren yaşının gerektirdiği sorumluluklar verildiğinde çocukta sorumluluk bilinci gelişir ve kişilik gelişimi tamamlanır. Elbette ki bu süreç her eve, her anne babaya ve her çocuğa göre farklılık gösterecektir.

Burada önemli olan nokta anne babanın, çocuğun yapabileceği işleri kendisinin yapması için fırsatlar vermesi ve onu kendi işlerini yapması konusunda desteklemesidir. Anne babalar çocuğun yapabileceği işleri onun adına yaptıklarında, bu konudaki gelişimini de engellemiş olurlar. Çocuk adına düşünmek ve ihtiyaç hissetmeden her şeyi önüne hazır sunmak, çocuğun kişilik gelişimini yavaşlatır. Çocukların yaşamları boyunca ihtiyaç duyabilecekleri seçim yapabilme, karar verebilme ve girişken olabilme gibi becerilerin de gelişimini engellemiş olurlar.

Bizler sorumluluk bilinci gelişmiş çocuklar yetiştirmek istiyorsak, bunun zamanla ve denedikçe gelişebilecek bir beceri olduğunu unutmamalıyız. Beceriler kullanıldıkça gelişir. Başlangıçta zor gelebilir, ancak bu zorlukları gelişim süreci içinde ve zamanında yaşaması gerekmektedir. Çocuk ne kadar çok denerse o kadar başarılı olacaktır. Başarılı oldukça, zorlukları başardıkça kendine olan güveni de artacaktır. Örneğin; kendi başına giyinip hazır olan bir çocuğun yaşayacağı “başarabiliyorum” duygusu çok önemlidir. Ancak giymesine fırsat verilmeyip bir yetişkin tarafından giydirildiğinde, kendisi de yapamayacağına inanır ve artık giymek için bir çaba sarf etmeyip başkalarının yapmasını bekler.

5-6 yaşındaki çocuk, artık kendiyle ilgili sorumlulukların yanı sıra ev ile ilgili de sorumluluklar alabilecek düzeydedirler. Hala anne babanın beklediği hızda olmasalar da sabırla beklenilmeye ihtiyaçları vardır. Bu nedenle çocuğunuzun öncelikle evde kendi işlerini yapıyor olması gerekmektedir. Bunun ardından bazı sorumluluklara sahip olması onun hayat ile ilgili sorumlulukları daha rahat üstlenmesini sağlayacaktır.

SORUMLULUK BİLİNCİNİ GELİŞTİRMEK İÇİN NELER YAPABİLİRSİNİZ?

- Sorumluluğun; çocuğun büyümesini beklemeden, küçük yaşlarından itibaren kazanabileceği ve geliştirebileceği bir beceri olduğu kabul edilmeli.
- Sorumluluğu öğretmek için, sorumluluk vermeye istekli olunmalı. Onun adına düşünüp, onun adına bir şeyleri yapmaktan vazgeçip, biraz gerisinde durup, bir şeyleri yapmasına izin verilmeli.
- Sonucunda bir ders çıkaracağı davranışları çocuğun bazen yapmasına izin vermek, onun davranışının sonucunu görmesi için faydalıdır.
- Çok küçük yaştan başlayarak çocuğa seçim yapabilme fırsatlarının sunulması kişilik gelişimini olumlu yönde etkiler.
- Başlangıç aşamasında çocuktan beklentiler düşük tutulup yaşı ve yapabilirliği doğrultusunda zamanla artırılabilir. Masayı hazırlarken ilk denemelerde tabak, çatal ve kaşıkları dizmesi beklenirken, sonraki aşamalarda peçeteleri de koyarak doğru yönde yerleştirmesi ve gittikçe daha estetik hazırlaması beklenebilir.
- Her yeni davranışın yerleşmesi için olumlu geribildirim ihtiyacı vardır. Yerinde yapılan övgü ve takdir cümleleri ile sorumluluk alma istekleri artırılabilir. Örneğin, çocuk kendi başına giyinmeye ilk başladığında tam anlamıyla gerçekleştiremeyecek, yardım bekleyecektir. Pantolonunu giyip ilikleme için size geldiğinde “düğmeni neden iliklemedin” yerine, “pantolonunu giymeyi başarmışsın, aferin” denilebilir.
- Ev işlerine yardım eden, çocukların bakımını üstlenen ya da aynı çatı altında yaşadığımız aile büyüklerinin de çocuğun sorumluluk gelişimi üzerinde olumlu ya da olumsuz katkıları vardır. Çocuğun yapabileceği işlerde evdeki tüm yetişkinlerin sabırlı olmaları ve geride durmaları önemlidir.

- Çocuğun hayatında yaşadığı sosyal zorluklara veya sorunlara çözüm getirmesine destek olunmalı, ancak sorunlar onun yerine çözülmemelidir. Bulduğu çözümlerin sorumluluğunu almasını sağlayıp, sonuçlarını yaşamasına fırsat verilmelidir. Gerektiğinde arkadaşlarıyla yaşadığı problemi öğretmeniyle kendisinin konuşması ve çözümler araması konusunda yönlendirilmelidir.
- Çocukların arkadaşlarıyla iletişimi desteklenmelidir. Arkadaşlarının olumsuz davranışlarını vurgulamak yerine bu olumsuzluklarla nasıl baş edebileceği konusunda destek olunabilir.

Terakki Vakfı Okulları Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi

Kaynakça

Dökmen, Üstün. Varolmak, Gelişmek, Uzlaşmak, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2005
Yavuzer, Haluk. Çocuk Eğitimi El Kitabı, İstanbul Remzi Kitabevi, 2001
Akın Bakanay, Ece. Günce Psikolojik Danışmanlık Merkezi Bülteni, 2007
Öz, İlkin. Çocuk Ve Eğitim, Ankara, Kök Yayıncılık, 1997